

JUŽNÍ PARTNERI

Európska susedská politika (ESP) zahŕňa Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Líbyu, Maroko, Palestínu, Sýriu a Tunisko. Spočíva v dvojstranných politikách medzi EÚ a jednotlivými partnerskými krajinami, ktoré dopĺňa rámec regionálnej spolupráce – Únia pre Stredozemie. EÚ v roku 2011 v reakcii na povstania v južných susedských krajinách posilnila podporu demokratickej transformácie v rámci ESP. V roku 2015 uskutočnila ďalšiu revíziu ESP.

PRÁVNÝ ZÁKLAD

- Článok 8 Zmluvy o Európskej únii.
- Hlava V Zmluvy o Európskej únii: vonkajšia činnosť EÚ.
- Články 206 a 207 (obchod) a 216 až 219 (medzinárodné dohody) Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

NÁSTROJE

Dohody o pridružení poskytujú právny základ dvojstranných vzťahov EÚ s Alžírskom, Egyptom, Izraelom, Jordánskom, Libanonom, Marokom, Palestínskou samosprávou a Tuniskom. Dohoda o pridružení so Sýriou, ktorá bola parafovaná ešte pred násilným zásahom sýrskej vlády proti verejným protestom v roku 2011, nebola nikdy podpísaná. Rokovania o rámcovej dohode medzi EÚ a Líbyou boli pozastavené vo februári 2011 a zatiaľ neboli obnovené.

V rámci európskej susedskej politiky prijali EÚ a jej južní partneri (okrem Líbye a Sýrie) dvojstranné akčné plány, priority partnerstva alebo programy pridruženia. Zavádzajú sa nimi programy politickej a ekonomickej reformy s krátkodobými a strednodobými prioritami v rozpätí troch až piatich rokov. Odzrkadľujú potreby, záujmy a kapacity EÚ a každého z partnerov sú akčné plány ESP zamerané najmä na rozvoj demokratických, sociálne spravodlivých a inkluzívnych spoločností, podporu hospodárskej integrácie a vzdelávania, rozvoj malých a stredných podnikov a poľnohospodárstva a uľahčovanie cezhraničného pohybu osôb.

Tieto plány sa financujú prevažne prostredníctvom nástroja európskeho susedstva (ENI) a iných tematických nástrojov. Podpora sa poskytuje aj prostredníctvom pôžičiek z Európskej investičnej banky a Európskej banky pre obnovu a rozvoj. EÚ sa tiež snaží presadzovať prístup na trh a spoluprácu v oblasti migrácie a mobility so svojimi južnými partnermi. V súčasnosti prebiehajú rokovania o prehĺbenej a komplexnej dohode o voľnom obchode s Marokom a Tuniskom. S Marokom, Tuniskom a Jordánskom sa

uzavreli partnerstvá v oblasti mobility a prebiehajú rokovania s Libanonom. V týchto rámcoch sa realizuje viacero projektov, najmä v rámci [nástroja partnerstva v oblasti mobility](#), ktorý sa zriadil v roku 2016. Okrem toho sa regionálne a dvojstranné iniciatívy v oblasti migrácie a mobility financujú z [Núdzového trustového fondu EÚ pre Afriku](#) (segment pre severnú Afriku), a to v Alžírsku, Líbyi, Maroku a Tunisku. [Regionálny trustový fond EÚ zriadený v reakcii na krízu v Sýrii](#), tzv. fond Madad, poskytuje podporu sýrskym utečencom, osobám vysídleným v rámci krajiny a miestnym komunitám v Libanone, Jordánsku a Egypte.

Únia pre Stredozemie, ktorá bola vytvorená v roku 2008 s cieľom oživiť euro-stredozemské partnerstvo, poskytuje regionálny rámec spolupráce medzi členskými štátmi EÚ a pätnástimi stredozemskými krajinami vrátane desiatich južných partnerov.

SÚČASNÝ STAV

A. Alžírsko

Ako významný regionálny hráč a dôležitý výrobca energie je Alžírsko kľúčovým partnerom EÚ v južnom susedstve. Dohoda o pridružení nadobudla platnosť v roku 2005. EÚ a Alžírsko prijali na zasadnutí Rady pre pridružení v marci 2017 spoločné [priority partnerstva](#). Prioritami partnerstva sa obnovuje rámec pre politickú angažovanosť a posilnenú spoluprácu so zameraním na: i) demokraciu a základné práva, ii) sociálno-ekonomický rozvoj a obchod, iii) energetiku, životné prostredie a zmenu klímy, iv) strategický dialóg a dialóg v oblasti bezpečnosti a v) ľudskú dimenziu, migráciu a mobilitu.

B. Egypt

Vzťahy medzi Európskou úniou a Egyptom upravuje dohoda o pridružení, ktorá nadobudla platnosť v roku 2004. V kontexte revidovanej ESP boli na Rade pre pridružení EÚ – Egypt v júli 2017 prijaté priority partnerstva medzi EÚ a Egyptom. Hoci všetky prvky tejto dohody o pridružení zostávajú naďalej v platnosti, [priority partnerstva](#) – spoločne vymedzené EÚ a Egyptom – nahrádzajú akčný plán a budú pre ich partnerstvo smerodajné v období rokov 2017 – 2020. Počas tohto obdobia budú zamerané na: i) modernizáciu hospodárstva, udržateľnosť energetiky a životné prostredie, ii) sociálny rozvoj a sociálnu ochranu a iii) správu vecí verejných, posilnenie stability a moderný demokratický štát.

C. Izrael

EÚ a Izrael medzi sebou udržiavajú široké vzťahy, ktoré sa opierajú o silné hospodárske a obchodné kontakty a technickú spoluprácu. Na základe dohody o pridružení z roku 2000 sa vzťahy v nasledujúcich rokoch začali dynamicky rozvíjať a výrazne sa rozšírili na mnohé odvetvia. Akčný plán EÚ – Izrael, ktorý bol dohodnutý v roku 2005, je založený na spoločných hodnotách demokracie, dodržiavania ľudských práv, zásad právneho štátu a základných slobôd a podporuje integráciu Izraela do európskych politík a programov. V roku 2009 EÚ rozhodla, že na to, aby sa vzťahy dostali na vyššiu úroveň, musí dôjsť k pokroku v rámci mierového procesu na Blízkom východe. Spolupráca však pokračuje na základe [akčného plánu ESP z roku 2005](#), ktorý bol predĺžený do roku 2020.

D. Jordánsko

EÚ považuje Jordánsko za dôležitého partnera, ktorý zohráva na Blízkom východe stabilizujúcu úlohu. Dohoda o pridružení medzi EÚ a Jordánskom, ktorá je v platnosti od mája 2002, poskytuje právny základ tohto dvojstranného vzťahu. V roku 2012 bol prijatý akčný plán ESP a nové [priority partnerstva EÚ – Jordánsko](#), ako aj pakt boli schválené v decembri 2016. Jordánsko je v rámci ESP prvou partnerskou krajinou zo Stredozemia, s ktorou EÚ ukončila technické rokovania, ktorých výsledkom bol tzv. posilnený štatút. V októbri 2014 sa začalo partnerstvo EÚ a Jordánska v oblasti mobility. Jordánsku boli udelené dva balíky makrofinančnej pomoci (MFA) (jeden v roku 2013 v hodnote 180 miliónov EUR a druhý v decembri 2016 v hodnote 200 miliónov EUR). Jordánsko, ktoré prijalo viac ako 655 000 sýrskych utečencov, je príjemcom fondu Madad – regionálneho trustového fondu EÚ zriadeného v reakcii na krízu v Sýrii. V súvislosti s podporou EÚ Jordánsku v rámci sýrskej utečeneckej krízy EÚ a Jordánsko v roku 2016 zmenili dohodu o pridružení s cieľom [zmierniť pravidlá pôvodu](#), ktoré sa vzťahujú na jordánskych vývozcov v ich obchode s EÚ.

E. Libanon

Vzťahy sú založené na dohode o pridružení medzi EÚ a Libanonom, ktorá platí od roku 2006, a na [prioritách partnerstva EÚ - Libanon](#) a pakte, ktoré boli dohodnuté v novembri 2016. Na Rade pre pridruženie EÚ – Libanon, ktorá zasadala v júli 2017, sa dohodlo na pokračovaní rokovaní smerom k podpísaniu partnerstva v oblasti mobility. EÚ podporuje jednotu, stabilitu, nezávislosť, zvrchovanosť a územnú integritu Libanonu, a to najmä s ohľadom na zhoršujúcu sa situáciu v susednej Sýrii. Libanon, v ktorom žije 4,4 milióna obyvateľov, dodnes prijal približne 1 milión registrovaných sýrskych utečencov. Libanon je príjemcom fondu Madad.

F. Líbya

Po páde Kaddáfího režimu upadla Líbya na pozadí zložitých politických, územných, sociálnych a kmeňových rozporov do občianskej vojny. Líbya je tiež známou sahelskou tranzitnou cestou obchodovania s ľuďmi a pašovania. V tomto kontexte sa EÚ snaží pomôcť Líbyjčanom vytvoriť stabilný a inkluzívny štát. EÚ podporuje sprostredkovateľské úsilie OSN zamerané na skončenie bojov a snaží sa diplomatickou cestou priblížiť líbyjským a regionálnym zúčastneným stranám. Líbya nemá dohodu o pridružení alebo iné zmluvné dohody s EÚ, no krajina je oprávnená na finančnú podporu z nástroja európskeho susedstva. Od roku 2016 Núdzový [trustový fond EÚ pre Afriku vyčlenil takmer 135 miliónov EUR na ochranu migrantov v Líbyi](#).

G. Maroko

Maroko má dnes spomedzi južných partnerov jedny z najrozvinutejších vzťahov s EÚ. Dohoda o pridružení sa uplatňuje od roku 2000 a v roku 2013 bol prijatý nový akčný plán ESP. Krajine bol v roku 2008 udelený tzv. posilnený štatút v rámci ESP, čo odráža ambíciu posilniť spoluprácu EÚ a Maroka a ďalej podporovať hospodárske a politické reformy. Partnerstvo EÚ a Maroka v oblasti mobility sa začalo v júni 2013. Rokovania o dohodách o [zjednodušení vízového režimu a readmisii](#) a o prehĺbení a komplexnej dohode o voľnom obchode prebiehajú. Okrem toho nadobudla v roku 2014 platnosť nová dohoda o rybárstve. Podľa dvoch nedávnych rozsudkov Súdneho

dvora Európskej únie môže EÚ vykonávať svoje dohody s Marokom, ale tieto dohody sa nevzťahujú na Západnú Saharu.

H. Palestína

EÚ je hlavným finančným podporovateľom Palestínskej samosprávy s ročným bilaterálnym finančným príspevkom vo výške približne 300 miliónov EUR. Všeobecným cieľom podpory EÚ je pomôcť vybudovať kapacity budúceho životaschopného, nezávislého a demokratického palestínskeho štátu, ktorý bude spolunažívať v mieri a bezpečnosti s Izraelom a ďalšími susedmi. Právnym základom vzťahov EÚ s Palestínskou samosprávou je [dočasná dohoda o pridružení v oblasti obchodu a spolupráce](#), ktorá bola uzatvorená v roku 1997. EÚ a Palestínska samospráva podpísali akčný plán ESP, ktorý vstúpil do platnosti v roku 2013. V tom istom roku ponúkla EÚ Izraelu a budúcemu palestínskemu štátu osobitné privilegované partnerstvá, ktoré poskytujú bezprecedentný balík politickej, hospodárskej a bezpečnostnej podpory pre obe strany v kontexte budúcej dohody o konečnom štatúte.

I. Sýria

Po tom, ako sýrska vláda začala v marci 2011 násilne potlačovať protivládne protesty, prijala EÚ niekoľko čoraz reštriktívnejších opatrení voči sýrskemu režimu. Všetky dvojstranné programy spolupráce medzi EÚ a sýrskou vládou boli pozastavené. EÚ podporuje inkluzívne mierové rokovania smerom k politickej transformácii vedenej Sýrčanmi. EÚ je hlavným darcom v reakcii na krízu v Sýrii, pričom EÚ a jej členské štáty [spoločne poskytli](#) viac ako 16,9 miliardy EUR na humanitárnu, rozvojovú, hospodársku a stabilizačnú pomoc. [Regionálny trustový fond EÚ zriadený v reakcii na krízu v Sýrii](#) spravuje väčšinu nehumanitárnej pomoci poskytovanej susedným krajinám prijímajúcim sýrskych utečencov. K dnešnému dňu fond dosiahol celkový objem 1,7 miliardy EUR. Rada prijala [stratégiu EÚ pre Sýriu](#) 3. apríla 2017. V súlade s touto stratégiou EÚ zorganizovala tri konferencie na podporu budúcnosti Sýrie a okolitého regiónu: prvú v apríli 2017, počas ktorej sa medzinárodné spoločenstvo [zaviazalo poskytnúť](#) 5,6 miliardy EUR vo forme finančných prostriedkov na podporu humanitárnej pomoci, odolnosti a rozvojových činností v roku 2017 ako reakcie na krízu v Sýrii; druhú v apríli 2018, počas ktorej sa účastníci [zaviazali poskytnúť](#) 3,5 miliardy EUR na rok 2018 a ďalších 2,7 miliardy EUR na roky 2019 – 2020; a tretiu 12. až 14. marca 2019 s [prísľubmi](#) vo výške 6,2 miliardy EUR na rok 2019 a viacročnými prísľubmi vo výške takmer 2,1 miliardy EUR na rok 2020 a ďalšie roky. Humanitárne potreby sú naďalej extrémne vysoké. Viac ako 11 miliónov Sýrčanov potrebuje humanitárnu pomoc a viac ako 5,6 milióna sýrskych utečencov je vysídlených mimo krajiny.

J. Tunisko

Od tuniskej revolúcie v roku 2011 poskytuje EÚ politickú, finančnú a technickú podporu na prechod krajiny k demokracii. Právnym základom dvojstranných vzťahov zostáva dohoda o pridružení, ktorá nadobudla platnosť v roku 1998. V roku 2012 sa pri zohľadnení dosiahnutého pokroku EÚ a Tunisko rozhodli vytvoriť tzv. privilegované partnerstvo a podrobný [akčný plán](#) na roky 2013 – 2017. V júli 2018 Asociačná rada EÚ – Tunisko prijala hlavné usmernenia pre [privilegované partnerstvo EÚ – Tunisko na obdobie rokov 2018 – 2020](#). Tunisko a EÚ začali v marci 2014 partnerstvo v oblasti

mobility, ktoré viedlo k otvoreniu rokovaní o [dohodách o zjednodušení vízového režimu a o readmisii](#). [Rokovania o prehĺbenej a komplexnej dohode o voľnom obchode](#) boli schválené v októbri 2015 a stále prebiehajú. V rokoch 2011 až 2016 dosiahla pomoc EÚ pre Tunisko 2 miliardy EUR (1,2 miliardy EUR vo forme grantov a 800 miliónov EUR vo forme makrofinančnej pomoci). EÚ sa zaviazala zvýšiť svoju ročnú finančnú pomoc vo forme grantov na 300 miliónov EUR v roku 2017 a udržiavať stabilnú úroveň financovania v období do roku 2020. Prijatie novej tuniskej ústavy na základe konsenzu v januári 2014 a úspešná organizácia parlamentných a prezidentských volieb v októbri až decembri 2014, po ktorých nasledovali dlho očakávané komunálne voľby v máji 2018, predstavovali významné kroky vpred na ceste krajiny k demokracii.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Parlament sa v plnej miere podieľa na európskej susedskej politike. Prostredníctvom svojho Výboru pre zahraničné veci monitoruje vykonávanie ESP, a to najmä pokiaľ ide o výročné správy o pokroku ESP a hodnotenie ESP. Výbor sleduje politickú situáciu v partnerských krajinách prostredníctvom pravidelných výmen názorov s vysokopostavenými vládnyimi predstaviteľmi, odborníkmi a zainteresovanými subjektmi z občianskej spoločnosti. Rozpočtové právomoci umožňujú Parlamentu priamo ovplyvňovať sumy vyčlenené na nástroj európskeho susedstva. Súhlas Parlamentu sa vyžaduje na uzatváranie všetkých dohôd o pridružení s južnými partnermi v rámci ESP. Parlament musí vysloviť súhlas aj s každou novou obchodnou dohodou vrátane budúcich prehĺbených a komplexných dohôd o voľnom obchode s Marokom a Tuniskom.

Pravidelné dvojstranné vzťahy s parlamentmi južných partnerských krajín sa udržiavajú prostredníctvom [stálych delegácií](#). Vzťahy s marockým parlamentom sa preto posunuli na vyššiu úroveň vďaka vytvoreniu spoločného parlamentného výboru v roku 2010. V roku 2016 bol zriadený spoločný parlamentný výbor s Tuniskom a v roku 2018 s Alžírskom. Parlamentné vzťahy so Sýriou sú pozastavené v dôsledku občianskej vojny a súčasná situácia v Líbyi takisto zabraňuje rozvoju medziparlamentných vzťahov. Na regionálnej úrovni sa Parlament zúčastňuje na Parlamentnom zhromaždení Únie pre Stredozemie, ktoré každoročne organizuje jedno plenárne zasadnutie a niekoľko schôdzí výborov. Posledné plenárne zasadnutie sa konalo [13. a 14. februára 2019 v Štrasburgu](#), kde Parlament odovzdal predsedníctvo Veľkému národnému zhromaždeniu Turecka Parlament sa zúčastnil na niekoľkých volebných pozorovateľských misiách EÚ v južných partnerských krajinách, naposledy v Libanone (parlamentné voľby) a v Tunisku (komunálne voľby). Parlament takisto poskytuje pomoc Maroku a Tunisku, ktoré sú dvomi prioritnými krajinami v rámci jeho programu na podporu demokracie.

María Álvarez López
04/2019

